

76599 1900

DISCURS

ROSTIT IN ȘEDINTA SENATULUI DE LA 9 DE
CEMBRE 1899, CU OCAZIA DISCUȚIEI GENERALE
ASUPRA PROECTULUI DE ADRESĂ

DE

TAKE IONESCU

MINISTRU CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

~~~~~  
SÜPLIMENT GRATUIT LA „EPOCA“  
~~~~~


BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA HELIADE, CLEMENȚEI' 3

1900

Inv. A. 61.985.

1956

DISCURS

ROSTIT IN ȘEDINȚA SENATULUI DE LA 9 DE-
CEMBRE 1899, CU OCAZIA DISCUȚIEI GENERALE
ASUPRA PROECTULUI DE ADRESĂ

DE

230384

TAKE IONESCU

MINISTRU CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

11602


~~~~~  
SUPPLIMENT GRATUIT LA „EPOCA”  
~~~~~

BUCUREȘTI

—
TIPOGRAFIA HELIADE, CLEMENȚEI 3
1900

Biblioteca Centrală Universitară

BUCUREȘTI

Cota

Inventar

87020
7602

FC 113/01

CONTROL 1953

B.C.U. Bucuresti

C71602

Domnilor Senatori,

Discuțiunea Adresei, de anul acesta, oferă o caracteristică foarte curioasă.

În general, două chestiuni se discută cu ocaziunea Adresei: cea dintâi: greșelile, adică ceea ce opoziția pretinde că sunt greșeli ale guvernului; cea de a doua: proiectele guvernului.

Pentru ce? Pentru că numai această discuțiune și aceea a budgetului — pe care d-voastră, Senat, nu o aveți — sunt singurele împrejurări — afară de interpe-lări de politică generală — în care se poate discuta întreaga situațiune politică; și situațiunea politică se compune din acești doi factori: ce a făcut guvernul, și ce-și propune să facă guvernul. Opozițiunea, în aceste discuțiuni, spune că vrea să dărîme guvernul, pentru ceea ce a făcut deja guvernul și pentru ca să împedice să facă ceea ce-și propune guvernul.

Ați văzut cum, anul acesta, în loc de această discuțiune, s'a făcut mai mult istorie și s'a transformat, în realitate, discuțiunea Mesagiului într'o controversă de istorie politică.

Așa, de exemplu, s'a discutat mult chestiunea Porților-de-fer; s'a discutat oare în această privință politica guvernului? Da, dar foarte puțin; ceea-ce a ocupat mai mult timp a fost istoria chestiunii Porților-de-fer, gre-

șelile din trecut ale diferitelor guverne, iar nu cestiunea de actualitate; aceea a politiceî guvernului în această cestiune. Tot așa în cestiunea financiară.

N'am auzit discutindu-se de cît un singur punct de actualitate; s'a discutat dacă împrumutul s'a făcut la vreme saŭ nu, încolo toată discuținea nu a privit nici asupra proiectelor guvernului, nici asupra modului cum privește guvernul situaținea financiară, discuținea s'a luat de departe. D. Anton Carp a luat-o de la 1870, alții puteau să o ia de la 1850 dacă voiaŭ să facă o istorie și mai veche; a fost o discuține istorică, nu de actualitate.

A treia cestiune, — căci trei au fost, incontestabil, cestiunea raporturilor dintre partidul conservator și grupul junimist. Nici aceasta, cu toate încercările de explicaține, nu a căpătat caracterul de actualitate, ci mai mult s'a făcut istorie de cît s'a explicat situaținea de astăzi; anume de ce astăzi nu este conclucrare?

Ei bine, la ce mă îndrituește această constatare?

Să trag o concluziune. Actualitatea nu era atacabilă. Și pentru aceasta, fiind-că prezentul nu era atacabil, toți s'au pornit într'o istorie excesivă.

Evident, d-lor, în tot-d'a-una, în discuție, se face istorie; căci trecutul îți servă de călăuză pentru priceperea prezentului, dar cînd prezentul dispare aproape din discuține, pentru ați perde, saŭ mai bine pentru ați ocupa timpul și mintea cu explicaținea faptelor celor trecute, împlinite, și dintre cari unele nu mai au nici o importanță pentru priceperea prezentului, aceasta se chiamă a schimba terenul de discuține. Iar țm să constat că cel care a schimbat terenul de discuține, a fost opoziținea, fiind-că guvernul nu putea să facă alt-ceva, de cît să urmeze pe opoziține, pe terenul pe care ea îl alege. Siliți am fost dar să vă urmăam pe acest

teren. Și s'a făcut lucrul cu o excepțională profuziune. Nu îmi aduc aminte de o discuțiune de Adresă mai *voluminoasă* de cît cea care s'a petrecut anul acesta, într'adins zic voluminoasă.

Să le luăm dar pe rînd cele 3 cestiuni, nu pentru a le trata încă o dată, dar pentru a adevări, că a fost un volum însemnat, cu un miez foarte redus.

Prima cestiune, a Porților-de-fer. Foarte voluminoasă. S'a făcut oare vre-o critică politiceî urmată de ministrul de externe? Am auzit numai pe d. Porumbaru formulînd o critică foarte anodină, zicînd că ministrul de externe nu a arătat destulă energie, și adăogînd, că, în înțelesul său, energia însemnează că trebuia să strigăm în gura mare, cari sînt drepturile noastre. Atît! Cunoașteți ce va să zică această gură mare în materie diplomatică. Aceasta, într'o altă țară s'a numit noua diplomație, spre opozițiune cu vechia diplomație, care trata lucrurile cu gura mică.

Știți că s'a încercat de citîi-va anî noua diplomație, și că pînă acum nu prea are succes. Nu cereți să insist mai mult.

Noua diplomație este aceea care amestocă cestiunile din năuntru cu cele externe, care tratează de pildă la banchete politice cestiunile diplomatice înainte de a le formula în note diplomatice. S'a încercat, și poate că este una din cele mai dureroase experiențe ale zilei de astă-zî, eșecul aproape complet al noiei diplomații.

De aceea, să ne dați voie să respingem acest sfat, și să rămînem la vechia diplomație, la cea negălăgioasă, care urmărește, nu atît gloriificarea diplomatului, cît succesul cestiunei.

În colo, d-lor, nu am auzit nici o critică la adresa politiceî guvernului. Am văzut încercări de a se do-

vedi de d-nii Missir și Porumbaru că ceea ce s'a întâmplat la Berlin la 1878, este un lucru firesc.

Cum vreți să vă răspund la aceasta? Nu poate să fie lucru firesc. A se da mandat cui-va să facă o lucrare în apele mele, este tot d'una o știrbire a drepturilor mele. Că eu o simt această știrbire mai viu, iar alții mai puțin, este chestiune de sensibilitate, și asupra acestor lucruri nu se poate discuta. Dar s'aŭ întrebat cei care aŭ vorbit în această cestie, atunci la Berlin se putea să iasă lucrurile alt-fel?

Aceasta iar e chestiune de istorie politică, și la aceasta voiŭ veni cînd voiŭ examina faimoasele dovezi de lipsă de sinceritate ce dedea d. Misir ca caracteristică a partidului conservator. În colo, d-lor, încă odată, absolut nimic, nici un fel de discuțiune de actualitate.

A doua chestiune era aceea a politiceii economice și financiare. Am formulat-o noi la Cameră și aici, în anume regule, de la cari credem că nu ne mai putem da înapoi în situațiunea actuală a țarei. S'aŭ discutat? S'aŭ contrazis? A fost cine-va care a susținut de ex. că nu trebuie închisă seria lucrărilor cu resursele extra-ordinare? Toată lumea de acord în această pricină! Iată un punct de politică de actualitate. A fost cine-va de părere că nu trebuiesc create resurse noi? Toată lumea de acord, unii prin aprobare vădită, alții prin necontrazicere, ceea-ce și aceasta este un fel de aprobare căci, de multe ori, maximul la care poate să ajungă o opozițiune este să tacă la propunerile guvernului și prin urmare să dea asentimentul său tacit.

Am pus de asemenea un principiu, d-lor, cînd am zis că nu e cu putință ca o dată ce se închide era împrumuturilor, să nu se deschidă un alt mijloc pentru a se aduce în țară capitalul de care are nevoie economia națională. A fost aici vre-o critică? A spus d.

Porumbaru: « voi să examinez lucrul cu ocazia cea diferitelor legi »; evident că va examina lucrul cu ocazia diferitelor legi, dar ca linie de politică generală a fost cine va care a pus o altă politică? Cine va care a combătut acest punct de plecare? Absolut nimeni.

Ne-a dat d. Porumbaru cite-va sfaturi: să respectăm art. 3 din Constituțiunea. Vă mărturisesc că am deschis Constituțiunea să văd ce zice art. 3 și am găsit că « *nu se poate coloniza România.....* » Cine s'a gândit să colonizăm România? Să respectăm art. 7! iar nu s'a gândit nimeni să se lege de art. 7 din Constituțiune, — și să respectăm nu știu cari măsuri — d-sa nu le-a arătat cari, și noi ghicitori nu suntem. Când vom veni cu proiectele de legi va avea bună-voință să ne arate întru cât aceste proiecte de legi calcă tendințele articolelor 3 și 7 din Constituțiune și vom sta foarte voioși la vorbă. Va să zică nici în acest punct nu s'a făcut critica actualității.

Am afirmat noi încă un lucru că numai atunci vom avea un budget echilibrat când nu numai vom putea să prevedem în bugetele ordinare toate cheltuelile ordinare ale Statului — dar toate! — dar când vom avea în bugetele ordinare și resurse pentru unele cheltueli ca clădirile cari la multă lume par de caracter extraordinar, căci acest fel de cheltueli nu pot fi nici odată oprite cu desăvârșire într'un stat. Și dacă nu mai ai la dispoziție emisiunile de rentă, trebuie să ai alte mijloace de a satisface nevoile Statului. Nici în această privință n'am auzit nici o critică.

La ce s'a redus lunga discuțiune asupra finanelor Statului? Un proces al trecutului financiar, al celor două partide, și o critică a epocii la care s'a contractat împrumutul din urmă. Ni se pare că dacă resum lucrul în aceste două puncte, sunt absolut exact, și nu

omit nimic din ceea ce a făcut obiectul discuțiilor noastre.

D. Carp Anton, a fost cel d'întîi care ne-a adus socotelile administrațiunii financiare a celor două partide. D-sa a crezut că le rezumă într'un mod drept cînd a spus: noi liberalii suntem guvern cu escedente și conservatorii sunt guvern cu deficite, și a luat de la 1870 și a dat socoteli, bune sau rele, nu importă, ale anilor 1871—72—73, pînă la 1876.

De ce de la 1870 pînă la 1876?

Pentru că au guvernat conservatorii de la 1870 pînă la 1876!

Dar conservatorii au guvernat și de la 1888 pînă la 1895! Atunci de ce?

Nu aveți dreptate; alt-fel trebuie judecată istoria financiară a acestei țări.

E, d-lor, o primă perioadă de 10 ani de la 1866—76, în care avem adevărate deficite budgerare.

Cum se explică ele, vom vedea imediat, și vom vedea imediat și care e meritul adevărat al unui partid în materie de finance.

Ar fi trebuit să se arate că de la 1862 pînă la 1866 a fost un deficit de 13.700.000 lei, de la 1866—1870, un deficit de 40.400.000 lei, iar de la 1871—1876 un deficit de 55.000.000 lei.

În total, într'o perioadă de 14 ani, de la 1862 pînă la 1876, 156 milioane deficit.

Ce însemnează acest lucru? Era, d-lor, perioada în care de abia să organizați financele noastre, perioada în care sistemul nostru de impozite era în fașă; știți bine că pe atunci juca un rol preponderent capitația, un sistem de impozite cu totul primitiv. Cu asemenea resurse nu se putea să se facă față la nevoile mereu

crescînde ale Statului, și prin urmare, avem fatal, o serie de deficite.

Sunt deficite liberale, sau deficite conservatoare? Apoi ați fost ministere și conservatoare și liberale și pestrițe, și chiar ministere efemere, de la 1862—1876. Dar, dacă intrați într'o perioadă mai nouă, de la 1876 încoace, sunteți d-voastră partidul cu excedente? — D-voastră? cu excedente pe hîrtie da, vă recunosc lucrul, cu excedente reale de sigur că nu.

D-voastră partid de excedente? Dar nu am să vă citez de cît 3 sau 4 fapte de ale d-voastră — și sunt multe — ca să vă dovedesc contrariul! D-voastră partid de excedente, d-voastră care ați trecut la veniturile ordinare cîștigul rezultat din bătaia monetei? D-voastră care ați trecut în budget împrumutul cu bilete hipotecare? D-voastră care ați uitat să treceți în budget, la cheltueli, plata transporturilor militare de și le treceați la veniturile căilor ferate ca venituri, și care ați venit cu un împrumut de 14 milioane ca să vă plătiți? Drumul de fer al Statului plătit cu rentă pentru transporturile Statului! D-voastră care ați cumpărat cu rentă caii remonteii armatei și mantalele soldaților, d-voastră vorbiți de budget cu excedent? Asemenea budget se chiamă budget de falsificare; aceasta se chiamă finance de întrunire publică și încă de întrunire publică ordinară de tot, în care disprețuiți publicul!

Aceasta se chiamă îndrăsneală demagogică în administrarea financelor țării....

D. *Anton Carp*: Răsboiul cu ce l'am făcut?

D. *Ministru al cultelor și instrucțiunii publice*. Ce bine 'mi pare că mi-ați adus aminte de acest lucru!

Ani întregi ați avut îndrăsneala ne mai pomenită ca, dintr'un eveniment care v'a dat un cîștig de vre-o 10 milioane, să pretindeți că ați făcut cheltueli! V'a

costat războiul 50 milioane? Dar v'a produs 60 milioane. V'am făcut socoteala. Vreți să v'o arăt? Și un copil poate s'o facă. Iată o: Vămile vă dedeau o medie de 10 milioane; în anii războiului ați încasat 4 milioane mai mult. Căile ferate vă dedeau în anul 1876, înainte de război, 3 $\frac{1}{2}$ milioane; în 1879 v'a dat 6 milioane; vă dăruiesc o medie de 5 milioane; dar ați încasat în 1877: 26 de milioane și în 1878, 18 milioane, prin urmare 34 de milioane câștig numai de la drumurile de fer. (Aplause.) Telegraful vă dădea în 1876: 1 $\frac{1}{2}$ milioane, în 79: 2 milioane; vă dăruiesc media de 2 milioane, dar v'a produs în anii războiului câte 4 milioane pe an; ați câștigat dar 4 milioane și de aci. Incasările din rămășițe 4 milioane în 76; 5 milioane în 81, dar ați încasat 28 de milioane în timpul războiului. Ast-fel numai din aceste 4 condeie ați încasat 60 milioane! 50 milioane ați cheltuit cu războiul, iar cele-lalte 10 milioane v'a acoperit deficitele reale din bugetele d-v. (Aplause). Prin urmare, a reveni cu legenda că ați făcut față la cheltuelile războiului cu resurse ordinare este curat a vă bate joc de public, dacă 'l credeți așa de naiv! (Aplause.)

Dar numai atât, d-lor? Dar în guvernarea cea nouă! Fond de rezervă la drumurile de fer, fond de rulement la păduri; pe ele! Casă de amortizare; pe ea! Provițiuni de îmbrăcăminte pentru armată; pe ele! Dar așa tot-d'a-una pot eși excedente, este foarte ușor; dar aceasta nu se chiamă a face finance! Credeți-mă, ar trebui să fiți ceva mai modești, cât se poate de modești; să n'o luați înainte cu cifrele, căci tot-d'a-una vă veți rupe gîtul.

Ați crezut inteligent să reveniți și la socoteala cheltuelilor din rentă, și iar cu îndrăzneală. Eu avusesem inceritatea să spun că toți am cheltuit prea mult, și

'mi pare bine să văd în față pe fostul ministru de finanțe care mereu ne zicea să lăsăm mai încet. Bietul om ne spunea de multe ori asta, dar nu reușea căci în guvern nu poți cu ceartă și cu bătaie. Nu era vinovat ministrul de finanțe, ci noi toți cei-l-alți de toate resorturile. Ei bine, eu am mărturisit și păcatul nostru cu acea francheță caracteristică a conservatorilor și cu acel sentiment al datoriei omului de stat, căci suntem datori să spunem adevărul cînd căutăm îndreptarea finanțelor publice, și d-voastră v'ați făcut curaj și ne-ați vorbit aci de palaturile școlare de la Craiova și Ploești! Foarte bine, am recunoscut că am cheltuit mult pentru aceste două clădiri frumoase, dar ia să facem socoteala întreagă de la ministerul instrucțiunii publice. D-v. pentru cheltuelile extraordinare ați votat 45 milioane iar noi 22 milioane. Va să zică, după ce ați cheltuit de două ori cît noi, cred că ați putea avea măcar și jumătate din modestia noastră, dacă nu vi se poate cere mai mult. (Aplause.)

Dar numai atît, d-lor?

Dar administrația d-v. financiară nu este numai o administrație rea, este și o administrație fără socoteală. Două lucruri financiare făcusem eu la minister; ați dorit să le stricați pe amîndouă și veți vedea imediat ce greșeală ați făcut. Făcusem legea clerului; trebuia o cheltuială și creasem o resursă: taxele popăritului de care v'ați slujit destul ca să mă înjurați cu ele în toată țara, și ca toți gură-cască să creadă că se va prăpădi omenirea cu taxa popăritului. Ei bine, nu v'a fost destul că popăritul v'a servit în criticele d-v., ați crezut, cînd ați venit la guvern, că d-v. care nu vă țineți de vorbă în chestiunea națională, care nu vă țineți de vorbă în făgăduiala de economii și de scăderi de dări, trebuia să vă țineți de vorbă la po-

părit, și l'ați desființat! Care este însă rezultatul? Este că această cheltuială pur comunală a plăteii preotului, încarcă astăzi cu 4 milioane budgetul Statului, fără nici un echivalent. De ce nu l'ați transformat măcar într'o dare proporțională, dacă impozitul nostru vi se părea primitiv? De ce n'ați creat o altă resursă cînd ați desființat pe aceasta? N'ați fost capabili nici de atita, măcar să creați o resursă cînd desființați una. De ce? Pentru că acesta este sistemul d-v.: Vă permiteți să faceți toate greșelile, fiind-că știți bine că o să vie alții să le îndrepteze. (Aplause.) Nu v'ați gîndit de cit la ziua de astăzi și la aplausele efemere, cînd ați desființat taxa; nu v'ați gîndit la zilele de durere, cînd va trebui să se reînființeze de alții noi impozite. Lipsiți de orî-ce pricepere și de orî-ce prevedere, așa ați fost în tot-d'a-una și așa rămîneți!

Dar numai atit? O să vă arăt că e tradițional, e atavism lipsa de prevedere la d-v.

Avem în România o altă belea — ertați-mi expresiunea ordinară, dar și faptul este ordinar — financiară.

Arătați-mi, în ce țară din Europa, plătește fiscul tot învățămîntul primar? Numai la noi se plătește învățămîntul primar numai de fisc. Și știți la cit are să se ridice această cheltuială cînd se va îndeplini? Ne trebuesc 9000 de învățători. Puneți o medie de 130 lei pe lună cu gradația; va să zică 1500 lei pe an, cari, calculați la 9000 de învățători, ajungem la suma de 12 milioane, numai plata învățătorilor rurali. Astăzi avem deja 4000 și slavă Domnului cresc foarte repede aceste cheltuieli.

Ce făcusem eu în legea învățămîntului primar? O resursă mică la început, dar destinată să se desvolte împreună cu sporirea cheltueleur. Zisesem lucrul următor: primul învățător din fie-care școală, 'l plătește

Statul, apoi al douăleal, al treilea, al patrulea, jumătate Statul, jumătate comuna; și deja în uliimul meu budget, aveam vre-o 400000 lei subvențiune de la comună. Această sumă ar fi crescut treptat cu înmulțirea învățătorilor, la un moment dat s'ar fi suit la 4 milioane.

Ce ați făcut însă? Ați desființat și acest lucru și mă reduceți pe mine astăzi, în nevoile actuale, să prezint un budget cu spor, în loc să prezint un budget cu reduceri.

Dar nu mă așteptam mai mult de la d v. Vă știu!

Ați avut îndrăsneala să vorbiți de deficitele de la 1870—76? Eū aș fi crezut că vă veți acoperi capul cu cenușe cind se va vorbi de acea epocă!! Apoi, a fost demn de un partid politic ca să contractați drumurile de fer, să înscriți în budgetul Statului o anuitate de aproape 23 milioane, și să nu vă gindiți să creați o *singură resursă*? Iar pe urmă, în contra lui Mavroghene care crea resursele cu care să vă plătească cheltuielile, să faceți tãmbălăul pe care l'ați făcut atunci, și pe care 'l încercați acum fără să se mai prindă, căci acum lumea vă cunoaște?

Cind vă spuneam că este cinstea politiceii conservatoare de a fi așezat finacele țarei, nu mă gindeam la o meschină socoteală de deficite reciproce, dar la ceea ce trebuie să facă un adevărat financiar, adică să cumpanească resursele cu nevoile, să prevadă din vreme nevoile și să creeze resursele trebuitoare.

Și, d-lor, opera cea mai grea, nu este să găsești resursele, căci sunt atâtea rețete înscrise în tratatele de finance și economie politică; dar opera cea mai grea este să faci pe țară să le primească. Pentru aceasta trebuie să ai și inimă și cap. Alt-fel nu reușești.

Ei bine, așa a lucrat partidul conservator în primul guvern al lui Lascar Catargiu; așa lucrează partidul

conservator astă zi. Fidel tradiției lui, lipsit de orice egoism, partidul conservator nu se gîndește la aplauze efemere, ci-și îndeplinește datoria lui către el și către țară, căci el știe bine că nu are alt drept de cit să slujească țara; atît și nimic mai mult.

Iar d-v., după ce ați cules impozitele făcute de Mavrogheni și ați trăit pe ele și le-ați cam risipit, apoi ați căzut de la putere lăsînd Statul în greutățile în care l-ați lăsat. Ei bine, tot așa veți face și după noile resurse ce se vor crea. Noi vom crea resursele și vom purta ponosul, iar d-v. veți lua folosul, și bine vă pricepeți la foloase. (Aplauze).

Așa dar, d-lor, cu d-v. suntem gata orî cînd vreți, gata să discutăm orice vreți, și cestiile politice și gestiunea financiară, gata și cînd veți vrea să o reluați d'a capul, gata pe toate terenurile. Cu d-v. nu avem nevoie de nici o prefacere ca să vă răspundem, fiind că în conștiința noastră, așa se bat păcatele d-v., fiind că în durerile țarei acesteia așa de adînc sunt săpate urmele d-v., că ne este destul să facem o mică deșchizătură, spre a lăsa să iasă o bucățică din indignarea noastră, ca să vă învingem. (Aplauze).

Iată, d-lor, și cu finanțele, cum vă ziceam. S'a re-dus și aici lucrul la o simplă istorie de finance.

Să ating și cestiunea Băncii înainte de a trece la împrumut. Așa voiî fini cu d-v., căci d-lor, alt-fel discut cu d-v., alt-fel cu ceilalți. Să nu vă faceți iluzia că se poate, orî-care ar fi raporturile dintre noi și junimiști, să discutăm cu ei cum discutăm cu d-voastră! (Aplauze).

Ei, d-lor, să vă spun de ce: între noi și d-v. este o deosebire de fire. O pildă: d-v. cînd vă certați între d-v., alt-fel vă atacați de cit noi. Dacă vreți să știți deosebirea fundamentală dintre conservatori și liberali,

uitați-vă cum se atacă liberalii între ei cînd stau în neînțelegere, și uitați-vă cum ne atacăm noi! (Aplauze).

D-lor, s'a vorbit de Bancă, și zicea d. Carp:

Nu e bine să presintați Banca în străinătate ca o instituțiune slabă; nu e bine să compromiteți Banca în streinătate, arătînd capitalul ei, după cum a făcut la Cameră d. Filipescu!

Dar nu e o curată copilărie aceasta?

Și asupra acestui punct, d-lor liberali, există deosebire între noi și d-v.: d-v. nu vă puteți a vă desobiciîni de obiceiul ce aveți de a cocoloși în tot-de-auna lucrurile, pentru a nu spune nici odată adevărul. Noi avem altă politică: Noi credem tocmai contrariul, că adevărații oameni cu credit, sunt acei cari își arăt situațiunea lor financiară reală, — și cînd credeți d-v. că, arătînd streinătății adevărata situațiune financiară, slăbim creditul român, — vă înșelați. Atunci din potrivă, dăm impresiunea unor oameni serioși. Acesta e adevărul.

Și atunci, d-lor, cînd e vorba la adevăr, apoi, numai finanțele Statului pot fi criticate? Dar politica financiară de la Casa de Depuneri, e sănătoasă? Credeți d-v. că o instituțiune de credit ca aceasta, care trebuie să plătească la vedere, e bine să și plaseze capitalul la județe și comune pe 10—15 sau de 20 de ani? Dar un bancher, care și ar pune capitalul în ipotecă ar trebui să și închidă prăvălia!

Trebue dar să venim la o idee pe care o avusesem noi în guvernul Catargi: să creăm o instituțiune de credit specială ca să împrumute județele și comunele, căci este ne sănătos ca banii de la Casa de Depuneri să'i dai pentru 15 și 20 de ani. Tot lucru ne sănătos este să ai Banca Națională numai cu un capital de 12 milioane care, cu rezervele ei cu tot, d'abia ajunge la 25 milioane. Absolut ne sănătos! Dar ni se zice:

ce ași face cu un capital mai mare? Ce ai făcut cu capitalul actual, în împrejurările de față, ai lombardat și ai adus aur, dacă aveai 50 milioane în loc de 25, nu erai să aduci aur mai mult?

Da, și aceasta cade sub bunul simț cel mai elementar. Aceasta este marele avantajii al adevărului: n'are nevoie de multe comentarii, strălucește.

De aceea, d-lor, vă afirm că ceea-ce spunea d. Filipescu la Cameră, este politica guvernului, și va deveni legislație a Statului.

Vom aduce la îndeplinire această politică destinată să sporească capitalul Băncei, și să sporească, prin urmare, resursele monetare din această țară.

Ah! știu ce se va spune; cunosc eu și un fel de patriotism, de potriveală!!

D. Filipescu spusese un mare adevăr — și mențin și eu că acesta este un adevăr — că nu este permis și cuminte ca, capitalul d-v. și rezervele d-v. să le aveți plasate în rentă de a Statului Român.

Știam ce o să răspundeți, știam că veți avea recurs la argumentul tuturor cauzelor rele: desprețuiți singur renta Statului Român!

Ei bine, aceasta nu mă oprește în loc. Eu nu am nevoie de rezervele Băncei de cît în momente de crasă; atunci rentele Statului Român sunt cu tendința spre scădere; să mă duc să realizez titlurile Statului Român și să alimentez ast-fel singur, panica? Înțeleg alt-fel lucrul: să ai rezervele în titluri ale Statelor cari n'aũ legătură directă cu noi, în care criza nu este probabil că coincide cu a noastră. Și de loc nu mă sperii că dacă aș face așa, aș călca demnitatea națională.

D. Ghermani. — Nu din cauza demnității, din alte cauze.

D. Ministru de culte și instrucțiuni publice, Take

Ionescu. — Cînd o bancă din America și-ar pune rezervele ei în titluri Romîne, ar face o excelentă afacere, așa și noi cu titlurile americane. Dacă nu mă înșel, repet dacă nu mă înșel, în tezaurul de război al Imperiului german, pe lângă milioanele de aur cari sunt în tezaurul de la Spandau, sunt și milioane în titluri, altele de cît ale Imperiului german, nu știu sigur, puteți controla dacă spun exact.

Dar mai se zice: dacă am titluri romîne lombardezi, da, lombardezi cînd poți, dar poți tot-d'auna să lombardezi? Și tot-d'auna cu ușurință? Și cînd lombardezi pe o piață, aceasta nu împuținează suma de bani pe care ar putea-o lua de acolo particularii, cari și ei vor să lombardeze pe titlurile lor? Poți să lombardezi tot-d'auna? Evident că nu!

Aceste două puncte țineam la dînsese, fiind politica guvernului, și fără să profetizez, am convicțiunea că ceea-ce este politica guvernului, are să devie lege a Statului Român.

Trec la cestiunea împrumutului.

Este incontestabil că d. Ghermani în discursul său a ezaminat toate administrațiunile financiare conservatoare și le-a apărât în contra d-lui Anton Carp. D-sa însă ne-a făcut o critică, a zis: puteați să faceți împrumutul cu 80 sută 4% în primă-vară. Ei bine, nu, nu puteam d-le Ghermani, n'am putut, d-le Ghermani, de 4 la sută nici vorbă nu a fost, nici nu putea fi. Din momentul în care s'a tratat, titlul de 4 la sută a fost cu desăvîrșire înlăturat. Situațiunea era așa în cît 4 la sută dacă ar fi fost vorbă de 4 la sută, ar fi fost cu un curs așa de jos, mult mai jos de cît 80 al d-tale. Și acel sindicat, nici o-dată nu ar fi vrut să emită 4 la sută cu un curs așa de jos, în cît să aducă o rostogolire a tuturilor rentelor 4 la sută plasate. Dar noi

71602

de la început am primit titlul de 5 la sută, și știam că nu puteam face alt-fel, și era o politică mai cu minte, ca să emită 5 la sută cu un curs bun de cît 4 la sută cu un curs prea prost. Revenirea la cursul de 4 la sută s'a mai făcut în guvernul Catargi cînd iar am cercat emiterea de rentă cu 4 la sută, și nu am putut căpăta. Noi de la început ne-am adresat sindicatului și recunoașteți cu toții că suntem legați de acel sindicat, — că el putea să ne facă cele mai bune condițiuni, și că noi nu puteam face nimic fără el, căci eram prea mult datorî la dînsul. Tocmeala însă nici o-dată nu a fost între noi și sindicat; nici o discuție asupra cifrelor ca să zici că ne-am lăsat greoi, și ei ne-a oferit cu un preț mai urcat; eram foarte hotărîți la orî-ce sacrificiū, fiind-că ne dam foarte bine seama că așa era situațiunea Statului, în cît un împrumut, în orî-ce condițiuni, era cu desăvirșire preferabil.

Sindicatul și dînsul 'și-a făcut iluziuni asupra îndreptării situațiunii Europei în toamnă, și adevărul este, că dacă nu se întîmpla războiul, situațiunea Europei, nu vorbesc de situațiunea Romîniei, ar fi fost în toamnă mai bună de cît în primă-vară, și de aceea în primă-vară nu a vrut să trateze cu noi de împrumut, dar ne a spus: împrumutul la toamnă, pînă atunci să ne spuneți ce nevoe aveți de o cam dată. Și asupra acestei chestiuni a fost puțină hîrtuială. Noi întîiu am cerut 40 milioane, apoi am scăzut la 30 milioane și pe urmă am redus'o la 25 milioane, și ast-fel am ajuns la Septembrie, cînd s'a încheiat un proces-verbal, un proiect sub condițiuni pe cari putem să 'l arătăm d-lui Ghermani orî cînd, căci știu că aveți o adevărată grijă de interesele financiare ale țării, în care era vorba de emiterea 5 la sută rentă cu curs de 90. Noi am pri-

mit, dar ei nu aũ vrut. Am încercat de toate, am vrut să fim ceva fini, și să considerăm lucrul ca isprăvit; ne-aũ răspuns: vă înșelați, chiar 90 era o ipoteză și, dacă vom face emisiunea de rentă 5 la sută, cursul ar fi mult mai jos de cit 90. Dacă am fi putut să ne înțelegem cu un curs mai jos chiar de 90, o făceam. Nu aũ vrut însă. De ce? Pentru că sindicatul a crezut că mai lesne va putea plasa aceste bonuri de tezaur pe cinci ani. Si socoteala era ușor de făcut. Băncile nu mai erau în stare să ție asupra lor 170 milioane de bonuri de tezaur, trebuia să le treacă publicului această datorie.

Ei, d-lor, cu ce să atragî publicul? dacă emiți rentă cinci la sută, fie cu cursul de 85, publicul își face imediat socoteala: fiind că am 5 la sută la 85, am prin urmare, o dobîndă de aproape 6. Cit despre diferență, între cursul de emisiune și cursul cu care e plătit, fiind-că această diferență se petrece pe 60 de ani, aproape nu intră în calculele publicului. Intr'adevăr, atunci cînd cumpăr rentă pe 60 de ani eũ, în realitate, subscriitorul, nu compez de cit pe dobîndă. Cînd însă eũ public, cumpăr un titlu care știu că va fi plătit în maximum cinci ani, eu îmi impart diferența în cinci ani și văd că am dobîndă de 8 la sută. Asta mă atrage. Și ați văzut că publicul a subscris. A văzut că are aproape o dobîndă de 8 la sută. Dacă era să dăm dobîndă de 8 la sută la rentă, ia gîndiți-vă unde trebuia să mă cobor cu cifra de emisiune! Nu era cu putință! Absolut nu se putea!

De aceea cînd noi le am zis că preferim rentă ef-tină, ne-aũ răspuns că nu se poate să emiți o rentă așa de scăzută în cit să corespundă pentru public cu dobînda de 7,80 la sută pe care o are acum prin emisiunea ce s'a făcut. Aceasta e pricina pentru care nu

s'a putut face împrumutul cu rentă și s'a făcut alt-fel.

Dar, d-lor, în cursul unei discuțiuni intime, care s'a ținut în această sală, am greșit cu o unitate prețul emisiunii de la 1888, recunosc, dacă numai aceasta e greșala în toată această afacere financiară, cum e comisă de mine, o primesc cu plăcere și trec înainte. D. Ghermani a fost în drept să o arate și eu o primesc. S'a zis că eu am afirmat că e mai eftin un împrumut în condițiunile în care s'a efectuat de cît renta 5 la sută cu același curs. Nu e adevărat, căci nu poate să fie mai eftin...

D. M. Ghermani. Așa mi s'a raportat.

D. Take Ionescu, *ministrul culte'or și instrucțiunii publice*. Gîndul meu e acesta că dacă ar fi trebuit să emit rentă care să dea publicului aceeași dobîndă la care se ajunge cu aceste bonuri de tezaur, ar fi trebuit să mă cobor la așa cifră în cît aveam paguba că ar fi fost imediat o scădere generală a tuturor titlurilor noastre de rentă cari sunt în public. Căci e un adevăr netăgăduit că împrumutul, pe timp de cinci ani—și probabil va trebui să fie plătit înainte de cinci ani—un asemenea tip nou nu are aceeași influență asupra cursului celor-lalte titluri pe cari ar fi avut o emisiune 5 la sută; ar fi fost o pagubă excesivă pentru publicul care de atîți ani cumpără rentele noastre, punîndu-și încrederea lui nu numai în solvabilitatea, dar, și în viitorul economic al Statului român. Ast-fel, d-lor, dacă examinăm toate cestiunile, este evident că combinațiunea ce s'a făcut era cea mai bună.

Dar, d. Ghermani zice: ar fi ruinătoare combinațiunea aceasta, dacă d-v. v'ați împrumuta mereu din cinci în cinci ani. Evident, dar dacă regulat, din cinci în cinci ani va avea România aceste trei nenorociri de odată: să fi fost guvernată patru ani de partidul li-

beral (aplause), să treacă printr'o secetă nedescrisă și să fie și Anglia în războiu ca în împrejurările actuale, atunci nimeni nu poate să fie d'asupra unui astfel de concurs de calamități; să nădăjduim că se vor spăția cu vremea, și cînd vom suferi iar, vom suferi de una numai, că va fi un fel de compensațiune. Iată, d-lor, ce aveam de zis și despre această cestiune a împrumutului.

Ia să trecem acum la cea-laltă cestiune, la cestiunea atinsă în Senat de către dd. Misir și Maiorescu, căci d. Ghermani n'a atins această cestiune.

D-nii Misir și Maiorescu au reluat înaintea d-v. cestiunea raporturilor dintre noi și grupul junimist, și au urmat-o sub o formă nu tocmai aceeași, căci dacă discursul d-lui Misir, ar înfățișa gîndul junimiștilor, al tuturor, credeți-mă că tot răspunsul meu ar fi să rezum discursul d-lui Misir și discuțiunea ar înceta cum se zice faute de combatants, n'ar mai fi nici o bătălie, căci, care era problema pusă? Și veți vedea că are importanță și merită discuțiune această problemă: de ce junimiștii nu se găsesc la un loc cu conservatorii? Aceasta ne interesează pe noi și pe țară. Ce a răspuns d. Misir? A zis: junimismul este o ființă morală, cu totul deosebită de conservatori, căci el va trăi chiar atunci cînd nu vor mai fi cei cari l-au creat; este o doctrină morală care diferă de conservatori în toate, are alt suflet, alt trup și alte proceduri și junimismul diferă nu numai în toate, dar chiar în punctul esențial, căci ce este mai esențial în lume de cît cinstea în viața individuală ca și în viața politică? Orice este *lipsă de sinceritate* de cît ceea ce în limba mai puțin parlamentară se chiamă *necinste politică*?

Răspunsul dar este gata: cum să se mai mire publicul că nu se găsesc la un loc două grupuri dintre

care unul crede despre cel-l'alt ceea-ce spune d. Misir, adică că conservatorii au alt suflet, alt trup și alte proceduri de cât junimiștii, că conservatorii sunt caracterizați prin lipsă de sinceritate. Dar nimeni nu poate să-și aleagă, nu trebuie să-și aleagă ca tovarăși oameni lipsiți de sinceritate! Dacă dv. nu vreți să stați alături de noi pentru lipsă de sinceritate, dar noi, pentru ce am voi să fim cu dv. ? Să 'mă dați voie să vă amintesc un mic desen pe care l-am văzut în jurnalul «Punch», cel mai de spirit jurnal din Europa. Era vorba de o conversațiune între două doamne, una americană și alta engleză. Doamna engleză zicea : cum primiți dv. americanii să fiți guvernați de oameni pe cari n'ai vrea să-i invitați la masă ? Și americana răspundea : dar dv. de oameni cari nu vor ei să te invite la masă ? Cam a ceasta ar fi situațiunea noastră reciprocă. Dacă sunteți așa de departe de noi cari nu avem nici trup, nici suflet, nici maniere și suntem lipsiți de sinceritate, cum vă închipuiți că noi ne-am simți mai aproape de d-voastră ?

Așa dar, e cu neputință ca acest gând al d-lui Misir să fie gândul grupului junimist, căci atunci nu mai au înțeles discursurile de la Cameră ale d-lor Carp, Arion și Marghiloman, cari ne vorbeau încă de rezervele conservatoare pe care ni le păstrau. Dar ce rezerve la necinstiți politici? Dar ați prăpădit și bieteles rezerve! Mai mare păcatul să le păstrați pentru o astfel de oștire! E cu neputință dar să fie acesta gândul junimist, trebuie să fie alt-ceva. E căldura, exagerația unui debut, și mai e încă ceva. D. Misir nu a luat parte de aproape la viața noastră politică, la luptele noastre politice în care ne-am găsit cu toții.

D-sa n'a suferit cu noi, n'a triumfat cu noi, nu simte cu noi. Vedeți aici în această discuție, când d. Anton

Carp, atacă finanțele conservatoare, sare și d. Ghermani de colo, sar și eu de aici. Este ceva între noi care nu se poate lesne desface, ne leagă trecutul comun în contra vrăjmașului comun.

Acest sentiment nu 'l are d. Misir. De aceea, ați văzut cînd d-ta ai căutat probele de lipsa noastră de sinceritate de unde ai început? Ai spus că dovadă că am lipsit de sinceritate e că am atacat pe liberali pentru pierderea Basarabiei.

A! Cînd căutați în faptele noastre o lipsă de sinceritate, unde te ducea inima. La o nedreptate pe care am fi comis-o noi față de liberali! Aceasta e pentru mine o cheie ca să scot înțelesul unui discurs, mult mai lesne de cît sgîriind toată scoarța discursului. Aci surprind eu toată psihologia discursului. Dar dacă ne acuzați de această lipsă de sinceritate, trebuie să începeți prin decapitarea d-lui Carp, căci vă voi ceta îndată ce a zis d. Carp, despre chestia Basarabiei, și atunci să judecați în inima dv. dacă e lipsă de sinceritate cînd de 20 de ani noi, conservatorii, toți împreună, acuzăm pe liberali în această chestie, sau dacă nu e adevărată lipsă de sinceritate la cei care făcîndu-ne opoziție nouă, nu alături, dar pe aceeași suprafață a pămîntului cu liberalii, găsește ocaziunea bine venită să ne facă acuzațiunea de lipsa de sinceritate pentru că rămînem fideli la ceea ce au spus ei și am spus și noi!

Iată ce zicea d. Carp:

Ședința Senatului de 13 Februarie 1878.

D. Carp.... S'a întimplat că deși noi, eșii biruitoari din acest rebel, astăzi, departe d-a cîștiga provinciile cum a cîștigat Piemontul, noi suntem pe cale d'a pierde și pentru ce? Pentru că Piemontul a avut multe rezbele, și unele nefericite, dar

a avut politică bună, pe cînd noi am avut un rezel fericit, însă o politică neprevăzătoare.

«Rusia ne cere Basarabia pentru că este în interesul ei, ne cere Basarabia nu de astăzi ci de mult. Ea face politică rusească. *D-voastră însă nu ați făcut politică romînească (Aplauze)*,

După ce d. Carp ținea acest discurs, iscălea armătorearea moțiune :

Moțiune

În urma interpelării prințului Dimitrie Ghica, Senatul, ascultînd explicațiile guvernului, declară că Ministerul nu are destulă autoritate morală pentru a apăra adevăratele interese ale țării față cu viitorul Congres

(Semnați) *Dimitrie Ghica, P. P. Carp, D. P. Vioreanu, B. Boerescu.*

Nu era lipsă de sinceritate la d. Carp, credeți-mă; era cea mai mare sinceritate, căci era mare sinceritate ca la demagogiile d-nilor cari transportase politica statului în răspintii, să răspundă ca un om de Stat. Era nu numai sinceritate, dar și sacrificiu ca înaintea Congresului de la Berlin, să spună că nu era politică romînească, politică care n'a știut să scape ceea ce se putea scăpa, politică care ne-a făcut să eșim mai rău de cum a eșit Serbia din războiul de la 1876. (Aplauze).

Dacă ați simți ca noi și dacă sufletul d-voastră ar fi fost oțelit la aceleași atacuri, la aceleași suferințe și înaripat de aceleași speranțe, nici o dată nu ați fi găsit în cuvintele noastre lipsă de sinceritate. (Aplauze).

Dar de ce d-lor, îi acuzăm pe liberali și îi vom acuza toată viața? Aci, am să fac și eu o profecie. Nu pot să profetisez, bine înțeles, cînd are să cadă și cînd are să vină un guvern, m'am învățat minte de la alții cari s'aun păcălit. Dar o profecie am să fac, care

de sigur se va realiza, că istoria va fi inclementă, de o severitate de care nu ne dăm seama cu cei cari au condus politica României la 1878.

E ceva care nu arată de cit un profund dispreț pentru mintea noastră, cînd d-nii aceștia ne vorbesc cu fală că au căpătat independența ca și cum s'ar fi mai fi putut să rămie România vasală Turciei, cînd se crease un alt Stat între Turcia și România! Este un profund dispreț pentru mințile noastre cînd ni se vorbește de ceea ce am cîștigat! Istoria va spune că atunci cînd Serbia învinsă a căpătat două provincii, atunci cînd Grecia, fără să scoată sabia din teacă, a căpătat două provincii, numai noi nenorociții, noi cari am scăpat onoarea armelor creștine pe cîmpia de la Plevna, am eșit umiliți, trunchiați, micșorați și cu o provincie fără fruntarii! (Aplauze). Istoria nemiloasă va spune că a trecut o dată norocul cel mare peste țara aceasta, dar că oamenii ei politici de atunci, n'au știut să înțeleagă și să întindă mîna spre dînsul, pentru că mintea nu le era limpede, iar inima le era înghețată de frica răs-pîntiilor. (Aplauze).

Al doilea exemplu de lipsă de sinceritate a fost art. 57 din tratatul de la Berlin, pe care d. Missir îl găsește firesc. I se pare firesc ca să se fi dat Austriei acea însărcinare. Firesc da, cînd ai sosit la Congres fără nici un prieten. Cînd ai luat răspunderea răsboluiului, ai știut să te jertfești și în cele din urmă te-ai bosumflat din care cauză, te-ai ales cu o provincie în vînt și cu inimița unei mari Impărății cu care ai fost la banchet, dar cu care n'ai știut să stai și la muzica de la sfîrșit, orîce este firesc. (Aplauze).

Alt exemplu de lipsă de sinceritate sunt eü. D. Take Ionescu a lăudat pe d. Carp la Cameră, spunînd ce simpatie și ce admirație are pentru el, și în urmă a

căutat să nimicească proiectele de lege prezentate și votate de dînsul.

D-lor, sunt două feluri de a stima pe un om: a-l adora ca pe un Buda, și a-l stima ca pe o ființă vie. Și dacă aș fi să aleg vre-o dată între rolul de a fi iubit ca om sau adulat ca Buda, aș prefera să fiu iubit ca om de carne și cu sînge, în loc să mă văd transformat într'o bucată de aur ca un Buda.

Era lipsă de sinceritate la d. general Manu, cînd a spus că la 1891, n'a voit să se agațe cu unghiele de guvern! Dar ați uitat că peste 6 luni d. general Manu a primit să joace un rol care pe un om mic, l'ar face ridicol pe viață, și care dacă nu l'a făcut ridicol pe d. Manu este că omul era mare, rolul de a ține ministerul numai două săptămîni, pentru ca să vă păzească casa conservatoare pe care d-voastră voiați să o nimiciți, și ca să vă păstreze d-voastre locul în guvernul cel mare cu care vă lăudați?!

Nu este dar lipsa de sinceritate. Să vă spun însă eu ce este. Este lipsă de comuniune sufletească între dv. și noi. Și d. Maiorescu, în cel mai răutăcios discurs pe care l'a pronunțat vre-o dată, încă a trebuit, în cestiunea Basarabiei, să vă taie, cînd v'a reamintit că foarte rea politică a făcut liberalii la 1878.... și că istoria nu iartă pentru politica lor de la 1878...

D lor, mai spusese ceva d. Misir, spusese că d-lor nu se vor călugări.

Imi pare bine că în urmă a dat explicațiunea că, vorba sa nu însemnează nimic. Alt-fel, lucrul avea înțeles. Vorba «călugărire» însemnează lipsa de căsătorie, și ne-călugărire însemnează căsătorie. De aceea pricepuî că era vorba de o căsătorie ca aceea care s'a încercat la 1884, și care a căzut, din cauza actului dotal!

D. P. Misir : Incompatibilitate de umoare.

D. ministru al ru telor și instruiuneii publice : Mă rog nu, eă iaă istoria scrisă.

La 1884, cînd a fost să spună ce vrea ginerele, și ce mireasa, s'aă învoit la toate, doar că ginerele cerea ca mireasa să renunțe la ruble și să-și facă salbă de ducății Austriaci, mireasa n'a vrut, nunta s'a striecat, și a rămas cu rublele !.. (Iaritate)

Ei bine, d-lor, cînd am auzit pe d. Misir spunînd, că după cum d. Delavrancea a zis că nu s'a călugărit, nici noi junimiștii nu ne vom călugări, am crezut că vrea să ne anunțe că celibatul nu poate să intre în hotărîrile și deprinderile junimiste, și că nu este de cît o mireasă disponibilă, cam schiloadă, nu e vorba, am crezut că pricep.

Am rămas însă, d-lor, foarte mulțumit, cînd am auzit pe d. Misir în urmă, că nu e vorba de treaba aceasta.

Maă am, d-lor, ceva de zis asupra cuvîntelor pronunțate de d. Misir.

D. Missir, ne zicea : Sufletul unui partid e programul.

Aceasta, d-lor, nu este exact. Alt-ceva e sufletul unui partid ! O dovadă ! Omul nu poate să aibă de cît un suflet ; un partid fatal, are maă multe programe în cursul vieței lui. Pildă despre aceasta e faptul că partidul dv. a avut programul de la 1888 și acum nu are nici unul !

Este o mare eroare, d-lor, să confundați și să comparați programul, adică o listă de proiecte legislative, cu sufletul unui partid. Alt-ceva e sufletul unui partid : Tendința care te animă în diferitele împrejurări, tendința în care rezolvi diferitele cestiuni. Ați văzut cum aă sărit adevărații conservatori, cînd a venit partidul

liberal cu cel mai monstruos proiect de lege care s'a propus în țara aceasta: «*Casa Ruroală*».

Ah! dacă se primea, faimoasa *Casă Ruroală* cu tarapanaua ei de rentă pentru toate moșiile românești, atunci ați fi văzut dezastrul financiar în care era să intrăm cu toții! Dar a tresărit în noi ideea conservatoare și ne-am împotrivit din toate puterile noastre ca să nu se voteze acel proiect de lege.

Așa se vede sufletul unui partid, d-lor!

Nu din programe, de multe ori comune ambelor partide, ci din tendințe se vede sufletele oamenilor. În orice împrejurare, conservatorii sau liberalii, fie-care va fi călăuzit de sufletul partidului din care face parte sau către care îl mină gândul.

Acum, ciți nu sunt în partidul conservator, cari simțim că ar trebui să fie dincolo, și ciți nu sunt în partidul liberal, cari ar trebui să fie dincoace, în partidul conservator!

Și așa e de mare greșeala aceasta, în cât d. Misir neputînd arăta care este programul d-lui Carp, nu ne-a spus că a rămas fără suflet, dar a pretins că d. Carp nu mai are nevoie de program.

Pentru-ce?

Pentru că d. Carp și junimiștii n'ar avea nevoie de programe, fiind-că a dat dovadă țarei despre ceea ce pot.

Va să zică, programul nu este sufletul partidului, este examenul de mandarinat de clasa I, este diplomă pentru a obține încrederea țarei, testimoniū de pricepere personală! Atunci este o copilărie! Căci cum să mai vorbești de programul partidelor? Programul partidelor nu poate fi programul persoanei, partidele nu dau examen înaintea țarei, partidele guvernează, persoanele pot să caute diplome de capacitate, dar par-

tidele nu. Toată cestia sufletului-program nu rezistă la cea mai mică analiză.

Tot aceiaș lucru aș avea de răspuns d-lui Maiorescu, în ceea-ce privește exemplul de demoralizare care s'ar fi dând generațiunilor noui, prin faptul că d. Delavrancea se află în rindurile noastre în loc să se afle... nu ne-a spus d. Maiorescu unde. Și d. Maiorescu adaogă că dacă ar fi știut, cînd asculta la Dacia pe d. Delavrancea, că are să vie în partidul conservator, nu s'ar fi emoționat. Gravă declarație! Il întreb și eu: dar dacă ar fi știut cînd asculta la Dacia că d. Delavrancea se va întoarce în rindurile partidului d lui Sturdza cum, s'ar fi putut emoționa? Aceasta ar fi fost adevărată și adîncă demoralizare, ca să se mai găsească Delavrancea alături de un om pe care cu bună credință l'a acusat cum a acuzat d. Delavrancea pe d. Sturdza! Da, asta ar fi fost monstruos!

Ce rezultă de aci?

Să se călugărească! Să părăsească viața politică, sau dacă simte că este ceva într'însul cu care poate sluji țara, să meargă cu aceia cu cari a protestat, iar nu să se întoarcă la aceia contra cărora a protestat?! Să nu credeți că s'au petrecut lucrurile acestea fără durere. Am trecut și eu pe unde a trecut d. Delavrancea, pozițiunea mea era mai ușoară, nu fusesem de cît un an în acel partid, dar totuși 'mi-aduc aminte, mă veți crede sau nu, că n'am avut în viața mea o perioadă în care am suferit mai mult de cît în zilele în care am intrat ca ministru în partidul conservator. N'am să mă plîng, am fost primit cu inima caldă și cu brațele deschise, dar cînd mă gîndeam că cel din urmă mizerabil poate să se facă că mă bînuiește, și să 'mi impute că 'mi-am părăsit credințele mele, orgoliul meu se revolta. Trufia, rea sfătuitoare, 'mi

zicea că aş fi trebuit să rămîn acolo unde nu puteam fi de nici un folos, unde nu aveam de cît desgust. Ei bine, cu sfişiere mî-am călcat pe inimă şi mî-am făcut datoria viind aci unde sper că am dovedit că pot să fiu întru ceva de folos. Aceasta este durerea care sfişie inima celor care 'şi schimbă partidul, dacă au inimă. În ei se încinge o luptă vie, între orgoliul care 'ţi zice: trebuie să pretinzi că tu nu te poţi înşela, trebuie să te pui la adăpostul criticilor celui mai din urmă, şi între mîndrie care 'ţi zice: cadă pe tine critica şi batjocura, tu fii cu inima curată şi mergi înainte! (Aplause.)

Acum, că am isprăvit cu cele spuse de d. Misir, să trecem la cele spuse de d. Maiorescu, cari au altă gravitate, căci fără a avea nimic în contra d-lui Misir, pentru care am multă dragoste personală, este evident că d. Maiorescu are altă greutate în situaţiunea politică a ţarei, de cît are astăzi d. P. Misir.

D-lor, d. Maiorescu are un talent oratoric foarte periculos. Dacă îl ascuţi pe d. Maiorescu, şi dacă ai copilăria să nu bagi bine de seamă la punctul său de plecare, eşti perdut. Discursurile d-lui Maiorescu sînt perfecte. Le tai premisa îi dărîmi toată construcţia. De aceia, pe cînd îl ascuţi, simţi că ai dreptate, şi nu vezi de unde îţi poate veni dreptatea. Caută punctul de plecare, şi vei vedea că nici odată nu este un neadevăr, dar nici un adevăr, este o jumătate de esacitate.

Care a fost punctul de plecare, d-lor, în imensa d-sale construcţie? Iată, d sa a zis: cîte le spuneţi, toate sunt bune. Dar bune pentru cine? Pentru clubul conservator? Dar partidul conservator este tot una cu clubul conservator?

D-lor, cînd zici omului lucrul acesta: partidul con-

servator este tot una cu clubul conservator, care este prima lui gândire? Că are dreptate d. Maiorescu, nu este tot una partidul conservator cu clubul conservator. Și atunci dacă ai primit asta, trage d. Maiorescu toate concluziunile.

Dar aceasta este cestiunea? D-sa nu pleacă oare de la o confuziune? Ce confundă d-lor? Confundă partidul conservator cu conservatorii, ceea-ce este altă socoteală.

Dacă este ezact, că partidul conservator nu este tot una cu clubul conservator, tot așa de adevărat este, că conservatorii nu este tot una cu partidul conservator.

În adevăr, d-lor, ce este partidul conservator? Este numai un nume generic pentru toți conservatorii, cum ai zice ortodoxism pentru toți ortodoxii.

Partidul conservator este organismul conservatorilor.

Și alta este partea organizată de conservatori și alta este conservatorii în sine. Și vreți să vă dați imediat dovadă? Ce ar fi conservatorii fără organism? sau ce ar fi liberalii? Ar fi un animal amorf, ne-ar aminti ființele cele mai joase, în scara vieții, cele în formă de tub care respiră pe o parte și digeră pe alta, și le poți întoarce pe dos și ceea ce slujea la respirație slujește la digestie și vice-versa.

Nu e vorba de o anarhie conservatoare, ci e vorba de un partid conservator, și partidul conservator fiind un lucru care se mișcă, care are viață, trebuie să aibă organizație, căci nu se poate fără organizație. Și în adevăr, d-lor, cum s'ar putea fără organizație?

Credeți d-voastră că dacă nu ar fi organizați liberalii s'ar putea vre-odată clătina guvernele conservatoare și vice-versa? Dar ar fi cu neputință! Si pentru ce? Într'un partid, ca în orî-ce acțiune, trebuie

încă ceva. Trebuie disciplină. Cum voiți să aveți disciplină într'un lucru anarhic, într'un lucru amorf? Dar trebuie și ierarhie. Este cu putință să ai ierarhie fără organizare? Și atunci, dintre conservatorii cei mulți, cari se află în toate țările, s'au format partidele conservatoare. Și aceste partide, în organismul lor, au diferite organe: au presa lor, au cluburile lor, au comitetele lor.

Clubul este și el unul din organismele partidului conservator. Și așa este de adevărat, în cit la noi, unul este șeful partidului și altul șeful clubului. Pe cînd la d-voastră, junimiștii, același este și șeful partidului și șeful clubului. Ceea ce dovedește la junimiști o confuziune și mai complectă între partid și club, de cit este în partidul conservator, și care se explică prin puținul număr al d-voastră, unde vă trebuie o cohesiune, o disciplină mai strînsă de cit într'o armată mai numeroasă, unde se pot puțin împărți rolurile.

V'ați zis d-v.: dar nu se poate întîmpla ca la un moment dat organizarea partidului să nu fie o organizare reală ci să fie o usurpare? Se poate? Nu se poate întîmpla ca la un moment dat, un număr, de oameni să pretindă că reprezintă organizarea partidului, și în realitate să nu fie de cit usurparea partidului? Ei bine, să vă spun ce se întîmplă atunci: întreprinderea fiind lipsită de viață, moare, nu reușește. Așa s'a întîmplat la 1888; împrejurările au făcut că s'a prezentat ministerul Teodor Rosetti, de la 1888 drept reprezentant al partidului conservator. Nu era în realitate reprezentant al partidului conservator! Rezultatul? Peste șase luni această reprezentățiune inesactă a trebuit să lase locul unei ezacte reprezentățiuni a partidului conservator. Așa se răzbună faptele

în contra întreprinderilor cari nu corespund realității.

Și atunci, d-lor, îndată ce punctul de plecare e greșit, toate deducțiunile cad; și atunci e firesc că la clubul conservator să se strângă conservatorii organizați în partid pentru a se hotărî programul și a se alege seful.

D. Maiorescu zicea: Cum? cei cu două lei pe lună hotărăsc soarta Statului? D-lor, nu e nici o instituțiune pe lume care să nu ajungă la absurd, dacă o presupui în mina nebunilor! Evident că dacă pui problema așa, pentru toate cestiunile de Stat, să strângi toată suflarea și să le pui la vot, dai de absurd.

Dar acea suflare, în partidele politice, de ce se conduce în realitate? de încrederea pe care o au în frunțașii partidului! (Aplauze). În toate partidele, fie conservatoare, fie liberale, toată suflarea are drept la conducere; dar de fapt dreptul ei se reduce să-și aleagă, prin încredere, pe persoanele cari în realitate au conducerea. Dar, d-lor, e nevoie ca și cei cu doi lei să aibă încredere în conducere și să-și dea seama de conducere? E absolută nevoie, d-lor. Nu se poate nimic construi în contra voinței unei țări, și ori-cît de mare ar fi o mină de oameni, ei nu pot face nimic trainic, dacă nu ai în țara întreagă un număr de oameni cari au încrederea că aceia nu se înșală și că munca lor e spre binele general. Nu se poate fără aceasta. Ați putea să aveți un minister de oameni de geniu, nimic nu vor putea face dacă nu vor inspira încredere în acțiunea lor. Și acea încredere nu se poate răspîndi, nu poate prinde rădăcini, fără o organizare de partid, fără a avea în sinul națiunii un număr de oameni cari să răspîndească această credință în privința capacității, a bunelor intențiuni, a bărbăției celor ce conduc.

Aşa se petrece lucrurile şi nu se pot petrece în alt-fel. Ast-fel, e un lanţ neîntrerupt de la şeful care dirige, — nu din capul lui singur, ci consultându-se cu fruntaşii, — pînă la membrii de club, pînă la cei din urmă cari nu pot fi măcar membri de club, dar cari compun acea organizare politică, singură în stare să creeze şi să guverneze într'o ţară de libertate. (Aplauze).

Maî e un curent pentru care nu poate să fie alt-fel: cum vreţi d-v. să se stabilească această selecţiune între cei ce conduc şi între cei ce se supun, fără un organism? Cum vă închipuiţi d-voastră că din anarhie poate să iasă ordinea şi că din desordine poate să iasă vre-un progres? Nu e posibil!

Dar-de ce n'ar fi maî multe cluburi? De ce n'ar fi unul pe piaţa teatrului şi unul la Creţulescu?

Nu se poate, căci cu două cluburi nu maî e o singură direcţiune, şi dacă nu maî e o singură direcţiune nu e nici spor la muncă, nici răbdare la suferinţe; şi în loc să se presinte lupta între cele 2 partide, o mare parte din energie se pierde în concurenţa dintre cluburi şi grupări, şi în loc să fim cu faţa numai la vrăjmaş şi să nu ne gîndim de loc la cei din coate, 'ţi este gîndul alături şi nu poţi face faţă vrăjmaşului. (Aplauze). În aşa condiţie nu se poate lupta, nu. Aşa s'au petrecut lucrurile în practică. Luaţi istoria noastră numai de 4 ani încoace, de cînd ne-am retras de la putere, şi veţi vedea că dacă n'ar fi fost incomensurabila nulitate a adversarilor noştri, am fi departe de tot ca acţiune politică; a trebuit să dăm peste un concurs de norocuri neprevăzute ca greşelile guvernului trecut, care după ce făcea una, de credeam că nu se maî poate o alta ca aceasta, venea încă una tocmaî ca să dea desmintire celor maî bine voitoare proocirii. Apoi cu această organizaţiune dublă putut-a partidul conservator să'si

facă bine datoria către țară? N'au fost momente în care ne-am incurcat? Vorbeați de șeful unic, d. Catargi. Dar ce fel de șef era d. Catargi dacă nu era în raporturi cu o parte din soldații săi? Ce ați zice de un general care ar fi la o aripă și n'ar avea legătură cu restul armatei sale? Dar nu vă aduceți aminte că am făcut o acțiune comună la alegerile comunale și din pricina a 2 cluburi n'am putut merge de acord pînă la sfîrșit? Credeți că s'ar fi întîmplat așa ceva dacă am fi avut o singură organizațiune? Fatal, unii său cei-lalți ar fi cedat. Să vă dăm și un alt exemplu? A spus d. Carp la Cameră că nu s'a putut înțelege cu d. Catargi la un moment dat din cauza cestiunii reprezentărei minorităților. Cînd a anunțat d. Catargi ca punct de program aceasta? Cînd trăiam noi în clubul nostru și d-voastră în al d-voastră? Dacă am fi fost toți într'un singur club, nu s'ar fi întîmplat așa, sau d-voastră ați fi primit această părere sau noi am fi renunțat la ea, cum se face între oamenii de omenie cari trăesc împreună. Dar chiar între 8 miniștri nu se poate să fie în toate cestiunile toți de acord; ei atunci? se eliminează lucrurile asupra cărora nu sunt de acord și se merge înainte cu cele-lalte, iar dacă cele asupra cărora nu se înțeleg sunt de prima importanță, se despart ca oamenii de treabă. Și d-voastră să ziceți că nu putem fi împreună din cauza reprezentării minorităților pe care noi am admis-o fiindcă nu eram împreună. Luați efectele după cauză.

Mai departe, d-lor, nu v'a plăcut alegerea șefului partidului. Dacă avea un singur organism ce era să se întîmple? Era să ne placă la toți, căci ca oameni de omenie eram să ne zicem: acela care va fi desemnat de cei mai mulți din fruntașii noștri, va fi șeful,

și prin urmare supunere lui. Dar cum vreți să se facă aceasta cu două organisme?

Dar altă chestie și mai importantă, după părerea mea, Am trăit bine ca miniștrii, noi conservatorii cu junimiștii, eu cel puțin, știu că am trăit bine; dar partizanii noștri tot așa au trăit? Știm cu toții că fiecare din partizani, unii pe drept, cei mai mulți pe nedrept, credeați că partea lor de influență nu este suficientă. Ce ziceau? Nu puteau să spue ceea ce vor fi trebuit să spue, că sunt supărați, dar, ziceau că în cutare localitate, dacă junimiștii aveau preponderență, lor li se face nedreptate fiind-că sunt conservatori, și din contra, dacă în o localitate, conservatorii aveau preponderență, junimiștii se plîngeau că lor li se face nedreptate, fiind-că sunt junimiști.

Și atunci, d-lor, în această stare de lucruri pe care existența a două cluburi o impune, disciplină nu poți să ai, fiind-că te desfid să dai afară pe partizanii buclucași cari n'au de cit să treacă la fratele care ține prăvălia deschisă alături, ba le rămîne și speranța că, cînd și cînd, tot se vor întoarce odată cu prăvălia de alături cu tot.

Așa dar, pentru o bună acțiune, la guvern, ca și în opoziție, un partid nu poate să aibă două organisme; un partid nu poate să aibă de cit un singur organism. Și așa e de adevărat acest lucru, în cit d. Maioreseu care are o memorie așa de bună, a greșit cînd ne-a spus că în urma alegerei șefului, s'au despărțit cluburile din provincie.

Nu e exact. Clubul de la Iași a fost despărțit din ordin junimist de la București, încă cu mult înainte de moartea lui Catargi.

Și bietii soldați voiau să trăiască împreună: șeful zis comun, de și nu-și vedea toți soldații, primea lu-

crul și făcea campania fără o parte din soldați. Ei bine, nici aceasta nu le-a fost permis de către dv., li s'a impus retragerea din club.

Și fiind-că s'a vorbit de sinceritate, 'mi-aduc aminte de o mostră de sinceritate. Eu am văzut o întrunire publică unde unii din partizani aveau dreptul să vie în sală, dar nu aveau dreptul să se sue pe scenă; unii aveau dreptul să facă vizite șefului comun acasă, dar nu aveau dreptul să meargă la gară: aveau dreptul să aplaude cu mâinele, nu însă cu bastonul.

Aceste bizantinisme nu erau ale noastre, ale conservatorilor.

Vedeți la ce scandaloase *fiarte* osindește pe oameni luminați și în ale vieței cinstite, lipsa unei unități de organizare. (Aplauze).

Iată dar, de ce nu e exactă învinuirea d-lui Maioreșcu că noi, rău am făcut de am cerut ea întâia condiție, fuziunea.

Fără fuziune, —și în această privință dați-mi voie să spu că aceasta era ideea neschimbată a lui Lascar Catargi—fără fuziune nu am fi de cît o forță voluminoasă, dar lovită de inerție, o uricioasă slăbiciune. Dacă e un partid în care disciplina nu a fost cea d'întîiu calitate, acesta este partidul conservator. Fie-care partid trebuie să recunoască părțile lui slabe, și o recunoaștem pe aceasta. Partidul conservator, nici o dată nu a strălucit prin disciplină. Intr'ast-fel de partid să introducem dublele organizări? Și în ce țară? Intr'o țară unde toți cred că li se cuvine tot ce nu li se cuvine, și că tot ce s'a făcut, e făcut de dinșii, și pentru dinșii, voiți ca toate partidele să voiască, să aibă duble și triple cluburi? Aceasta ar fi să sap la temelie toată viața noastră politică!

De aceea am voit fuziunea. Numai așa și conducea-

torii se pot bine desemna. Căci aceste locuri nu se capătă de cit prin meritele arătate în lupta contra vrăjmaşului, acesta e singurul merit. (Aplauze.)

Dar o să ziceţi, de ce, cu fuziune, nu aţi primit să daţi ministerul de interne d-lui Carp?

Pentru ce? Pentru că fusiunea ar fi fost prea proaspătă pentru ca să facă să tacă bănuelile.

Vedeţi ce deschis şi ce franc vă vorbesc? Pentru că a face fusiunea Lunii şi a da distribuirea influenţelor unui fuzionat Martii, este a decreta cu siguranţă o difuziune pentru Mercurii.

Ori cit s'ar fi silit d. Carp, pe care 'l presupun cu intenţiunile cele mai excelente de a distribui părinteşte şi cu egală dragoste influenţa, ce ar fi făcut nemulţumiţii, cari tot-d'a-una se găseseră într'un partid? De sigur că nemulţumiţii ar fi zis: suntem loviţi, nu pentru că nu merităm noi influenţa, dar pentru că de 4 ani de cînd suntem deosebiţi de junimişti, am fost piriţi la d. Carp că eram acei cari voiam apărarea intereselor conservatoare, faţă de acei cari voia să domineze. Şi atunci am voit o împărţire de garanţii, şi am oferit partea de frate mai mare, de şi este frate mai mic, d-lui Carp. Am voit garanţii şi pentru conservatori că nu vor fi anihilaţi, cum se zicea că au să fie, şi am cerut ceva şi pentru conservatori, mai mult o iluzie. O numesc iluzie, căci în realitate plîng pe nenorocitul care ar fi avut să joace acest rol, şi în capul căruia era să se spargă şi de o parte şi de alta, atitea excesive personalităţi. (Aplauze.)

Dar acum că lucrul s'a făcut,—şi eu regret—credeţi d-v. că nu a perdut nimic partidul? Credeţi—şi acum mă adresez majorităţii—că nu a perdut nimic ţara? Credeţi că prin refuzul d-v. n'aţi făcut nici un rău? Mare rău aţi făcut!

Cînd ne-a văzut pe noi țara stînd 10 zile pe gînduri, cînd ne-a văzut după ce fusesem armata Cruciată care dărimasem zidurile Erusalimului, certîndu-ne 10 zile dacă să intrăm sau nu și cum intrăm, și în ce presentă în Biserica Sfîntului mormînt, mare decepție trebuie să fi avut țara pentru această armată, și mare pagubă morală s'a făcut partidului conservator. (Aplauze.)

Acele 10 zile au fost cea mai frumoasă răsplată care se putea da guvernului trecut. În acele 10 zile s'a topit mare parte din flacărele care se aprinseseră, și s'a făcut un imens rău, nu numai partidului conservator, dar întregii păture conducătoare din această țară. (Aplauze.)

Răul făcut în acele 10 zile, nu se mai putea îndrepta, căci chiar dacă făceam în urmă ministerul comun, tot se produsese ceva, pentru că se dăduse tristul exemplu că nu eram destul de înălțați, prin patima patriotismului care ne mînase, pentru ca să uităm cu desăvîrșire persoana noastră în acel moment unic în istoria țării și a partidului conservator. (Aplauze.)

De aceea, d-lor, mă doare adînc de ceea ce s'a petrecut, și dacă cîte-o dată 'mî ascund durerea în glume, ea nu e mai puțin vie.

Am dat un urît, un foarte urît exemplu țării. Să dea Dumnezeu ca să nu poarte roade mai rele de cît ne închipuim noi; căci pe lîngă dezechilibrul economic și financiar de care toți vorbim, eu văd, eu simt din toate părțile semnele netăgăduite ale unui dezechilibru și mai rău și mai periculos de cît cel financiar; simt și văd semnele unui dezechilibru sufletesc asupra căruia ași dori să mă înșel, să nu fie adevărat, de și mi se pare prea adevărat. (Aplauze)

În acest dezechilibru sufletesc e mare primejdie să

înfățișezi ast-fel păturile conducătoare, căci de aceea sunt eu conservator fiind-că cred că cea mai bună guvernare este a celor puțini în folosul celor mulți.

Purtarea d-v. d-lor, mi-a făcut efectul purtării unui copil risipitor.

Am moștenit, generațiunea noastră conservatoare, o strălucită moștenire de la conservatorii de altă-dată; am avut tot-d'auna în țara aceasta o netăgăduită superioritate, nu numai de capacitate, dar și de adevărată dragoste de țară! Și, ca copiii prea bogați, am risipit, — căci risipă e, d-lor, cînd s'a vorbit despre bătrînișii partidului acestuia, cum a vorbit d. Maiorescu. Vă inchipuiți d-voastră că bogățiile partidului sunt așa de mari în cit, cu toată risipa noastră, ele nu se poate istovi nici odată? Aș dori să fie așa! (Aplauze).

În fața copilului risipitor însă, datoria celui care a rămas în casa părintească, chiar dacă acela ar fi — cum pretindeți dv. slab sau schilod, e să ducă înainte moștenirea părintească. (Aplauze).

Și eu sunt convins că la această muncă grea, dacă vom munci cum trebuie, avînd în veci în-vedere trecutul partidului, ca să ne facem vrednic de dînsul, vom izbîndi.

La Cămeră, d. Marghiloman ne-a vorbit de niște reserve conservatoare pe care d-lor ni-le păstrează. Se poate! Noi însă facem ceva mai bine. Noi ne închinăm toate puterile noastre ca să apărăm vechia casă conservatoare care de atita vreme ne-a adăpostit în contra tuturor intemperțiilor.

Și ori cît de frumos ar fi cortul dv. de mătase, eu prefer și voi prefera casa părintească, partidul conservator! (Aplauze prelungite și îndelung repetate).

VERIFICAT

1987